

José Marín-Baldo (1917-1925)

La desconeguda estada a Girona del pintor

Text > **LLUÍS BRUGUÉS AGUSTÍ**, exprofessor de la Universitat de Girona (UdG)
i del Conservatori de Música Isaac Albéniz de la Diputació de Girona

Fotos > **FONS FAMÍLIA MARÍN-BALDO**

Durant els dos últims segles, pintors i altres artistes han freqüentat la nostra ciutat atrets per la seva bellesa. Tothom coneix obres d'art d'autors forans que amb el seu pinzell o les seves mans han creat vertaderes obres inspirades en el Barri Vell, quasi sempre amb la Catedral o Sant Feliu com a símbols. També del barri jueu, dels paisatges dels contorns de la ciutat i, per descomptat, de la fisonomia singular de les cases del riu, entre d'altres.

Els seus noms són ben coneguts i presents per a tothom: Santiago Rusiñol, Manolo Hugué, Celso Lagar, Mela Muttermilch...

Dels primers anys del segle xx, Prudenci Bertrana ens recorda quan Tomàs Sobrequés portava a la ciutat «el pa espiritual de la bona música», amb noms com Enric Granados, Pau Casals o Enric Morera. A la vegada, Xavier Monsalvatje Iglésias —a qui anomenaven «l'introduïdor d'ambaixadors»— cuidava de presentar al compositor de

la Catalunya francesa Monsieur Déodat de Séverac o l'escultor Aristides Maillol... i podríem seguir amb escriptors i literats, que en aquests casos en tenien cura Carles Rahola, Miquel de Palol, Josep Tharrats i Rafael Masó.

Entre aquests artistes, un pintor i dibuixant va estar entre nosaltres. Va viure a Girona durant nou anys, hi va pintar i hi va exercir de professor de dibuix de l'Escola Normal de Mestres i de l'Institut de Segon Ensenyament. Malauradament, ha quedat poc rastre

>> Autoretrat de jove, oli sobre llenç (45 x 36 cm).

>> Jardins de Luxemburg, oli sobre llenç (78 x 111 cm).

>> Camí de San Pedro del Pinatar, oli sobre llenç (49 x 84 cm).

del seu pas per la ciutat, per això el volem donar a conèixer sense entrar en consideracions tècniques per la nostra part, però sí que hem demanat l'opinió de dos experts perquè ens fessin una valoració de l'obra de Marín-Baldo.

El doctor Juan-Francisco Campo ens ha manifestat: «Tot i que els seus viatges per Europa li van proporcionar un coneixement dels corrents artístics de final de segle i dels experiments avantguardistes, l'artista murcià es va mantenir fidel a la tradició pictòrica: la correcció en el dibuix, en particular, en el dibuix anatòmic, del qual no escapen alguns temes "moderns" [nus]; el domini de les diferents tècniques [són extraordinàries algunes de les aquarel·les]; la composició equilibrada i harmònica de les teles; i l'ús d'una paleta de colors càlids que permeten a la llum levantina i andalusa inundar els llenços [la sèrie granadina n'és un bon exemple i evoca el periple del reusenc Mariano Fortuny per aquestes terres]. Tot i això, si haguéssim de destacar una faceta del pintor establert a Girona seria, sens dubte, la paisatgística. Rigorós en l'elecció de les vistes, participa amb el seu treball en la recuperació d'una identitat nacional malmesa després de les pèrdues del noranta-vuit, en què segueix els preceptes paisatgístics de Carlos de Haes i d'algun dels seus alumnes, entre ells el lleidatà Jaume Morera».

També la doctora Laura Cornejo formula la seva opinió en aquests termes: «La gran descoberta de Marín-Baldo eixampla les aportacions d'artistes fo-

rans que s'interessen per representar la ciutat de Girona. La seva pintura costumista, optimitzada amb una certa configuració de la llum, el color i la forma, diversifica les etiquetes de l'art català del moment».

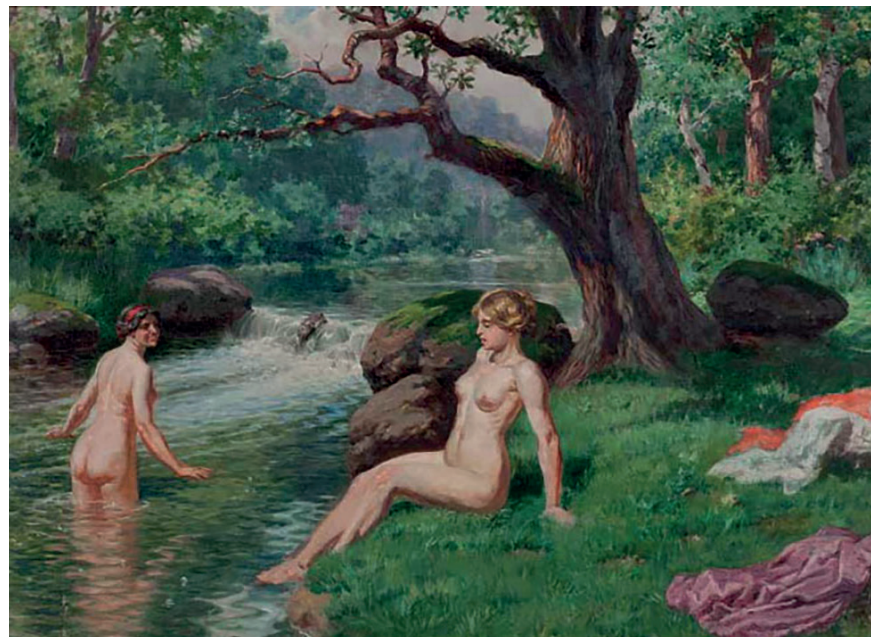
Uns apunts biogràfics

José Marín-Baldo Burgueros (Almeria, 1864 - Girona, 1925), tot i haver nascut a Almeria, venia d'una família procedent de Múrcia, ciutat de la qual el seu avi Salvador havia sigut alcalde. Era fill de José Marín-Baldo Cachia (1824-1891) i de M. Victoria Burgueros Ruiz (1836-1918) i tenia sis germans: Eduardo, M. Dolores, Antonia, Salvador, M.

>> Góndola a Venècia, aquarel·la sobre paper (35 x 20 cm).

Victoria i M. Luz. El seu pare va ser pintor i un arquitecte reputat a la cort de Madrid; condecorat, entre d'altres, amb la medalla d'or a l'Exposició Universal de Filadèlfia de 1876. A causa de la coincidència de nom i cognom de pare i fill, durant anys hi va haver una certa confusió en l'autoria d'algunes de les seves obres.

>> Les banyistes, oli sobre llenç (50 x 71 cm).

Sens dubte, la professió de Marín-Baldo pare va influir decisivament perquè el seu fill s'interessés per la pintura. El 1882, Marín-Baldo fill va estudiar a l'Acadèmia de Belles Arts de San Fernando de Madrid, de la qual el pare havia estat nomenat acadèmic corresponent el 1875. El 1884 i el 1887, el jove pintor va fer les primeres exposicions a Madrid. Tot seguit, la seva família va tornar a Múrcia, on va obtenir, segons l'expedient de personal de l'Escola Normal de Mestres de Girona, una beca de la Diputació Provincial de Múrcia per estudiar primer a Roma (1885), i més tard a París (1889).

Marín-Baldo va ser un pintor allunyat de les rutes comercials perquè no tenia necessitat econòmica de rendibilitzar la seva obra, i es va poder dedicar exclusivament a l'art per l'art, gràcies a una posició familiar acomodada. Aquesta situació la va mantenir fins als seus últims anys, en què les rendes familiars van disminuir i es va dedicar llavors a treballs d'il·lustració i, final-

ment, a la docència, com a professor de dibuix a Girona.

La seva obra és important en quantitat i en qualitat, i durant la seva trajectòria va experimentar en quasi tots els àmbits tècnics de l'expressió pictòrica, tot i que el paisatge va ser un dels temes principals que va conrear. També va dedicar una part de la seva obra al cos femení, al retrat i al paisatge urbà. Home culte i viatger, va moure's per Granada, Venècia, Roma, París, Chamonix, Madrid o el Marroc.

Algunes de les seves obres estan exposades al Museu de Belles Arts de Granada, al Museu del Prado (obra cedida a l'ambaixada d'Espanya a Roma), al Museu de Belles Arts de Múrcia i al Casino de Múrcia.

Els anys a França

Gràcies a les rendes familiars i a la beca de la Diputació de Múrcia, es va instal·lar a París el 1888, on va residir de manera intermitent fins a l'any 1917, i on va pintar la major part de la seva obra. Els primers temps els va dedicar a formar-se, però de seguida va rebre l'encàrrec de la família Bonaparte de pintar un vano, que va ser entregat com a present a Maria Letícia Bonaparte, princesa de Napoleó i futura duquesa d'Aosta, amb motiu del seu matrimoni amb Amadeu de Savoia, que anys enre havia sigut rei d'Espanya amb el títol d'Amadeu I d'Espanya. Aquest fet demostra el reconeixement que ben aviat va adquirir Marín-Baldo a París, i que li va proporcionar prestigi i diversos encàrrecs entre la burgesia acomodada. D'aquesta llarga etapa a la capital francesa podem contemplar avui moltes de les seves obres, que s'exposen al Museu de Belles Arts de Múrcia (MUBAM).

Des de París es traslladà a Granada (1894), una ciutat que el va captivar, i on va pintar Sierra Nevada i diverses vistes de l'Alhambra i de les Alpujarras. Justament allà va pintar *El Darro*, un oli sobre llenç que és al Museu del Prado, de Madrid, igual que un dibuix de la capella de Santiago a l'església de Santa Maria d'Alcalá de Henares (ai-

Va ser un pintor allunyat de les rutes comercials perquè no tenia necessitat econòmica de rendibilitzar la seva obra, i es va poder dedicar exclusivament a l'art per l'art

>> Basílica de Sant Feliu des del riu Onyar, oli sobre taula (26 x 18 cm).

guafort sobre paper vitel·lat). El 1901 va retornar novament a França i es va establir a Sceaux fins al 1909. D'allà va visitar Pontaubert (1902), on va retratar els primers paisatges amb nus femenins. Entre 1903 i 1909 va viatjar per l'interior de França, i entre d'altres, va fer estades a Saint-Tropez, Anet, Cernay-la-Ville, Villefranche-sur-Saône i Chamonix, indrets on va elaborar paisatges del Mont Blanc.

Venècia

Després del seu recorregut per diferents paratges de la geografia francesa i el Mont Blanc, va arribar a Venècia, ciutat que, com a molts altres artistes, el va captivar pel seu singular atractiu. En va pintar els canals i els racons amb la llum que s'hi reflectia i la textura dels esvorancs típics venecians, els ponts, les gòndoles en passar per davant de Santa Maria della Salute... En alguns dels seus quadres es pot apreciar la seva figura pintant, amb el cavallet, o caminant per algun paisatge amb el seu maletí.

El 1910, es va tornar a instal·lar a París, on va fer il·lustracions de novel·les per a l'editorial Ernest Flammarion i treballs per a revistes i publicitat, a més de participar en els llibres *Mémoires de Poum*, *L'amour en Italie*, *Le Fulgur*, *Bruges-la-morte*, *Ghislaine*, *Histoires folâtres*, *Les Borgia*, i altres. Va fer una tasca molt important com a redactor artístic i literari del periòdic bisetmanal *Le Bon Journal*, de París, durant vint anys.

>> El tren passant per Girona, oli sobre llenç (72 x 59 cm).

>> Retrat del músic Tomàs Sobrequés i Masbernat, 1918.

L'estada a Girona (1917-1925)

L'any 1915 va ser admès per oposar a professor especial de dibuix de les escoles normals de mestres. Tot i que les proves no es varen fer fins a l'any 1917, va obtenir una plaça per unanimitat del tribunal i va ser destinat a Girona (*Gaceta de Madrid*, núm. 193, 12-7-1917). Instal·lat a Girona com a professor de dibuix de l'Escola de Mestres, tot seguit va rebre encàrrecs per retratar l'aristocràcia gironina i diversos treballs publicitaris, i en aquell moment va obtenir el títol de catedràtic. Entre aquests retrats hi ha el que va fer al músic Tomàs Sobrequés i Masbernat. A partir del gener de 1921, va exercir el mateix càrrec de professor de dibuix a l'Institut de Segon Ensenyament Jaume Vicens Vives (llavors Instituto General y Técnico de Girona), i va romandre en ambdós càrrecs fins que es va morir, el 1925. L'any 1919 també havia fet classes de dibuix per a la Cambra Oficial de Comerç i Indústria de Girona.

Durant aquesta etapa final de la seva vida a Girona, va alternar la docència amb la pintura i el retrat, i li coneixem dues exposicions. La primera pel juny de 1918, en què va exposar trenta-dues obres al saló d'actes de la Normal (antic edifici de l'Athenea). El dia de l'acte d'inauguració, el Quintet Emporium hi va intervenir amb la interpretació del Quartet núm. 64 de Haydn, fet que demostra l'amistat que el pintor ja tenia amb el seu director, Tomàs Sobrequés. L'altra exposició va

tenir lloc anys després, ja a títol pòstum, per les Fires de Sant Narcís de 1925 i organitzada pel GEIEG, juntament amb una quinzena d'artistes, entre els quals figuraven noms com Modest Urgell, Joaquim Vayreda, Berga i Boix, X. Monsalvatje, Isidre Nonell, i altres. Fora de Girona, i dècades després de la seva mort, se li van fer dues retrospectives: una a la Caixa d'Estalvis del Mediterrani (CAM), el gener de 1987, i l'altra al Museu de Belles Arts de Múrcia, el 2015.

En el terreny personal, i després d'anys de vida en comú, el 1919 es va casar a Troyes (l'Aube), a la regió de Gran Est, amb Emilie-Marthe Kaufmann Baumert (1871), d'Estrasburg, i van viure a la ronda de Ferran Puig, 16, 1r 1a (avui número 24), al mateix edifici on vivien Miquel Santaló i Carles Rahola.

El febrer de 1922 es va posar malalt i un mes després va demanar llicència de les seves obligacions pedagògiques per complir l'encàrrec que li va fer el Casino de Múrcia de decorar el taulat del tocador de senyores, una obra esplèndida que encara avui és l'admiració de tot visitant.

A Girona no se li coneix vida social pública. Solament trobem el discurs que va fer al saló d'actes del Círculo de la Unión Española el 1923, al final del banquet ofert al seu president, Frederic Bassols Costa, amb motiu d'haver estat nomenat alcalde de Girona.

Fins avui n'hem localitzat poca obra de Girona, i alguna està inacabada a causa del precari estat de salut que ja tenia. En total, són quatre quadres acabats i quatre més d'inacabats. Alguns, tot i ser els mateixos quant a temàtica, són diferents en format i estan pintats des d'angles diferents: dos olis sobre tela, *El tren passant per Girona* (72 × 59 i 51 × 75); tres quadres pintats a l'oli sobre taula de la *Basílica de Sant Feliu des del riu Onyar* (26 × 18, 26 × 18,5 i 81 × 61); dues aquarel·les publicitàries sobre paper de l'empresa Gerunda, dedicada a la producció de pastes i sopes (32 × 24 i 31,5 × 18), i el retrat del músic i professor de l'Escola Normal, Tomàs Sobrequés.

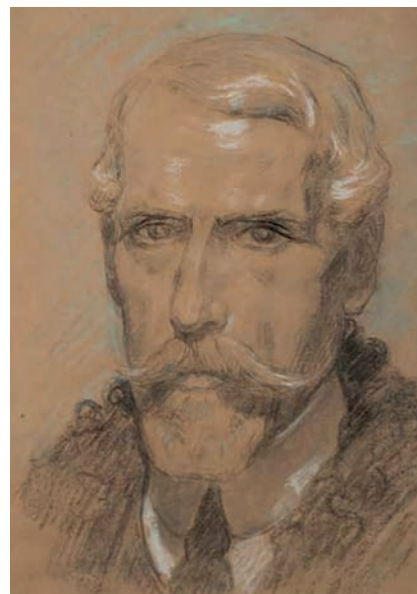
Marín-Baldo es va morir a Girona d'una cardiopatia isquèmica el dia 14 de juny de 1925. Les seves restes foren traslladades al panteó familiar de Múrcia i el dia 2 d'octubre d'aquell any el claustre de l'institut gironí va dedi-

>> Cartell publicitari de sopes Gerunda, aquarel·la sobre paper (31,5 × 18 cm).

car una missa a la seva memòria a l'església del Mercadal. Després de la seva mort, la seva esposa es va establir a La Alberca (Múrcia), on va morir. El matrimoni no va tenir fills i la seva obra es va repartir entre els seus nebots.

Esperem que aquesta presentació ajudi a recuperar i a valorar aquest artista, tot fent un prec a la societat gironina perquè si té alguna obra del pintor ens ho faci saber, a fi de completar-ne el catàleg.

>> Autoretrat de gran, grafit sobre paper (38 × 27 cm).